

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
ФИЛОЛОШКОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

**Извештај о прегледу и оцени докторске дисертације
мастера Данијела М. Дојчиновића
„Надгробно слово Василију Великом Григорија Назијанског
(Богослова): нови превод према најстаријим српским преписима”**

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовао Комисију:

На IX редовној седници одржаној 19. септембра 2024. године Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду донело је одлуку о образовању Комисије за преглед и оцену докторске дисертације коју је мср Данијел М. Дојчиновић предао под насловом „Надгробно слово Василију Великом Григорија Назијанског (Богослова): нови превод према најстаријим српским преписима“ (ментор проф. др Зорица Витић).

2. Састав комисије са знаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:

1. др Ирена Шпадијер, редовни професор (председник Комисије)
Ужа научна област: Српска књижевност
Датум избора у звање: 22. 01. 2020.
Назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен: Филолошки факултет
Универзитета у Београду
2. др Светлана Томин, редовни професор
Ужа научна област: Српска и јужнословенске књижевности са теоријом
књижевности
Датум избора у звање: 28.03.2013.
Назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен: Филозофски факултет
Универзитета у Новом Саду
3. др Драгиша Бојовић, редовни професор
Ужа научна област: Српска и компаративна књижевност
Датум избора у звање: 25. 09. 2012.
Назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен: Филозофски факултет
Универзитета у Нишу

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Име, име једног родитеља, презиме	Данијел, Милорад, Дојчиновић
Датум и место рођења	26. 8. 1986, Бања Лука
Наслов мастер тезе	„Хеленско епидеиктичко говорништво у историјској поетици житија”
Датум и место одбране мастер тезе	12. 9. 2014. године, Филолошки факултет Универзитета у Бањој Луци
Научна област из које је стечено академско звање мастера	Српска књижевност

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

„Надгробно слово Василију Великом Григорија Назијанског (Богослова): нови превод према најстаријим српским преписима”

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација мастера Данијел М. Дојчиновића „Надгробно слово Василију Великом Григорија Назијанског (Богослова): нови превод према најстаријим српским преписима” чине 202 странице. Садржај је издељен у 9 целина, и то: Увод (1–3), ГРИГОРИЈЕ БОГОСЛОВ: ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ (4–9), ДЈЕЛА ГРИГОРИЈА БОГОСЛОВА (10–29), ГРЧКИ ГРИГОРИЈЕ: ОПШТИ ОСВРТ (30–32), СЛОВЕНСКИ ГРИГОРИЈЕ: ОСНОВНА ПИТАЊА (33–42), СРПСКА РУКОПИСНА ТРАДИЦИЈА ГРИГОРИЈЕВИХ БЕСЈЕДА (43–52), НАДГРОБНО СЛОВО ВАСИЛИЈУ ВЕЛИКОМ У НАЈСТАРИЈИМ СРПСКИМ ПРЕПИСИМА (53–83), ЛИТЕРАРНО-ХАГИОГРАФСKE КАРАКТЕРИСТИКЕ НАДГРОБНОГ СЛОВА ВАСИЛИЈУ ВЕЛИКОМ (84–92) и ЗАКЉУЧАК (93–95). Следеће целине даље су раздељене на поглавља и потпоглавља:

3. ДЈЕЛА ГРИГОРИЈА БОГОСЛОВА: 3. 1. Бесједе 3. 2. Поезија 3. 3. Писма 3. 4. Остала дјела 3. 5. Дјела приписана Григорију

5. СЛОВЕНСКИ ГРИГОРИЈЕ: ОСНОВНА ПИТАЊА 5. 1. Први (старији) превод 5. 2. Други (млађи) или нови превод 5. 3. Тумачења Никите Ираклијског 5. 4. Рукописно наслеђе 5. 5. Отворена питања

6. СРПСКА РУКОПИСНА ТРАДИЦИЈА ГРИГОРИЈЕВИХ БЕСЈЕДА 6. 1. Најранији трагови Григоријевих текстова међу Србима 6. 2. Преписи без тумачења Никите Ираклијског 6. 3. Преписи са тумачењем Никите Ираклијског 6. 4. Отворена питања

7. НАДГРОБНО СЛОВО ВАСИЛИЈУ ВЕЛИКОМ У НАЈСТАРИЈИМ СРПСКИМ ПРЕПИСИМА 7. 1. Најстарији српски преписи зборника бесједа Григорија Богослова 7. 2. Надгробно слово Василију Великом у српском рукописном наслеђу 7. 3. Однос према грчком тексту: основно поређење 7. 4. Однос према старом словенском преводу 7. 5. Међусобни односи најстаријих српскословенских преписа 7. 5. 1. Додавања 7. 5. 2. Испуштања 7. 5. 3. Разлике у морфолошким облицима 7. 5. 4. Разлике фонетске природе 7. 5. 5. Лексичке разлике 7. 5. 6. Инверзије у тексту 7. 5. 7. Очигледне писарске грешке

8. ЛИТЕРАРНО-ХАГИОГРАФСKE КАРАКТЕРИСТИКЕ НАДГРОБНОГ СЛОВА ВАСИЛИЈУ ВЕЛИКОМ 8. 1. Околности настанка бесједе и њен садржај 8. 2. Жанровско одређење и књижевне одлике 8. 3. Григоријева бесједничка аутопоетика 8. 4. Vir eloquentissimus:

Григорије Богослов као хришћански класициста 8. 5. Богословско-филозофско читање Надгробног слова

На текст докторске дисертације надовезују се одељци ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА (96–108), ИЗДАЊЕ ТЕКСТА ПРЕМА НАЈСТАРИЛИМ СРПСКИМ ПРЕПИСИМА (109–180), СНИМЦИ РУКОПИСА (181–202), те прописане административне изјаве и додаци.

У УВОДУ дисертације докторанд указује на значај Светог Григорија Назијанског (Богослова) и његовог дела у византијској и словенској, односно српској заоставштини. Нарочито наглашава значај 4. века као златног доба црквене књижевности, чији је Григорије Богослов еминентни представник, а које је – према мишљењу Димитрија Богдановића – кључно за изучавање поетике византијске, па тако и словенских средњовековних књижевности. О Григоријевом значају сведочи и древно *Житије Светог Тирила*, у коме се каже да је овај просветитељ Словена био одушевљен Григоријевим текстовима, толико да их је учио напамет, састављајући њиховом аутору, а своме узору, чак и похвалне стихове. Докторанд присутност Григорија Богослова у српском средњовековљу илуструје и другим одабраним примерима: од литургијског прослављања, преко црквеног градитељства и фрескописа, до појаве вредне сваке пажње да је личност Григорија Богослова била врло поштована међу Котроманићима – владарима средњовековне Босне. Завршавајући ову целину, докторанд се позива на тврдњу Ђорђа Трифуновића како је Надгробно слово Василију Великом било „стона књига” у византијским школама, те је по свему судећи учено напамет, утичући тако најдиректније на поетику жанра житија.

ДРУГО ПОГЛАВЉЕ, насловљено као ГРИГОРИЈЕ БОГОСЛОВ: ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ, доноси преглед поприлично расветљеног и са аспекта хронологије исцрпно испитаног живота Григорија Богослова. У тексту су унете напомене о моментима у којима се појављују беседе кападокијског светог оца, што значајно олакшава разумевање контекста њиховог постанка.

Након што је представио живот Светог Григорија, докторанд у ТРЕЋЕМ ПОГЛАВЉУ то исто чини са његовим делима. Материјал је распоређен тематски: беседе, поезија, писма, остала дела и неаутентични Григоријеви списи. Највише простора – природно – посвећено је беседама, што је и у најдиректнијој вези са темом докторске дисертације. Упућујући на проблем хронологије појединих текстова, те представљајући могуће начине њиховог груписања, докторанд наставља са освртом на сваку од беседа, и то 44 на броју, будући да се приклонио мишљењу већине патролога како беседа XXXV (Εἰς τοὺς μάρτυρας, καὶ κατὰ Ἀρεῖανδρον) није Григоријева. Испод сваке од обрађених беседа упућује на издања изворног грчког текста који је узет у обзир, на првом месту из Мињове патрологије (*Patrologia Graeca*), а потом и читавог низа до сада објављених репрезентативних издања из едиције *Sources Chrétiennes*. На неколиким местима такође се наводе до сада приређена издања српкословенских превода. Остали Григоријеви текстови представљени су у потпуно задовољавајућој мери како би се оцртао профил Григорија Богослова као великог и значајног византијског и општехришћанског писца, на чему докторанд на више места инсистира. Поглавље је пропраћено освртом на потенцијалну присутност појединих текстова у словенској рукописној традицији.

У ЧЕТВРТОМ ПОГЛАВЉУ представља се стање у изворној, грчкој рукописној традицији Григоријевих беседа, која до данашњег дана није потпуно проучена. Литература о овој теми је огромна, али поприлично парцијална, без исцрпнијих синтетичких увида (са изузетком А. М. Брунија). Докторанд указује на најзначајније одлике грчких зборника, са посебним

освртом на њихов садржај, што се јавља као значајно питање у вези са предлошком словенских превода.

Стањем у којем се беседе Григорија Богослова затичу међу Словенима Д. Дојчиновић бави се у ПЕТОМ ПОГЛАВЉУ. Након подсећања на прве славистичке научне радове о овој теми следи прецизно одређење корпуса, при чему је дат списак од двадесет и једне Григоријеве беседе која је до данас позната у словенском преводу. С тим у вези, покреће се и образлаже проблематика првог и другог, односно старог и новог превода. Беседе Григорија Богослова рано су преведене на словенски језик, вероватно већ у 10. веку, јер је најстарији познати препис (Q.п.І.16 из Руске националне библиотеке) датиран у 11. век. У њему се налази тринаест беседа. Другачији превод појављује се у 14. веку, и то у зборницима од 16 беседа, чији се садржај делимично разликује од најстаријег словенског примерка. Њиховим укрштањем добијен је број од двадесет и једне преведене беседе. Надгробно слово Василију Великом јавља се у оба превода. Од посебног је значаја питање новог превода, о чијем месту постанка се воде научне полемике. Несумњиво је у питању јужнословенска територија, али су мишљења подељена о томе да ли је у питању српска или бугарска средина. Докторанд стоји на позицији да се нови превод јавио у српском окружењу, о чему указује на директне и индиректне показатеље. Поред превода (стари и нови), броја беседа (тринаест и шеснаест) словенски рукописи групишу се и по још једној карактеристици у скупину која садржи тумачења Никите Ираклијског и ону која их не садржи.

Уже конципирано у односу на претходно, ШЕСТО ПОГЛАВЉЕ пружа увид у стање у српској рукописној традицији. Докторанд најпре показује присутност (читаност) Григорија Богослова међу Србима (Доментијан, Теодосије, архиепископ Данило II, Данилов Ученик), поредећи при томе стање код поменутих писаца за изворним грчким те словенским преводима, чиме се указује на начин на који је Григоријев текст инкорпориран у изворна српска дела. Затим се представљају сви познати српски зборници беседа Григорија Богослова, који се деле у две скупине: оне са тумачењима Никите Ираклијског и оне без тумачења. Укупно је познато четрнаест српских зборника, који се данас чувају у рукописним збиркама у Србији (5), Светој Гори (2), Русији (1), Румунији (3) и Бугарској (3). Сви доносе нови превод.

СЕДМО ПОГЛАВЉЕ посвећено је најстаријим српским преписима Надгробног слова Василију Великом. Даје се потпун попис српских рукописа, од којих је пет из 14. века, шест из 15. века, два из 16, а један из 17. века. Корпус се ограничава на најстарије преписе, у које докторанд убраја оне из 14. века, као и два преписа која су на граници 14. и 15. века, чије саставе даје у наставку. Уочљиво је да у свим случајевима Надгробно слово чува девето место у поретку беседа. Не садрже сви српскословенски рукописи текст Надгробног слова, а разлози томе такође су појашњени у оквиру овога поглавља (поглавито се ради о оштећењима кодекса, или изгубљеним томовима уколико је зборник био двотоман). У наставку је извршено поређење српскословенског текста превода са грчким изворником, те су нотирана сва одступања у односу на оригинал. Такође је извршено и поређење са старијим словенским преводом, чиме је додатно потврђено како су у питању два одељена превода. Централни део седмог поглавља јесте међусобно поређење најстаријих српскословенских текстова, при чему су уочена бројна разнотенија која се тичу додавања/испуштања текста, морфологије, фонетике, лексике, синтаксе и очигледних писарских грешака. Уочене су најмање две гране око којих се групишу сачувани преписи.

Следеће, ОСМО ПОГЛАВЉЕ бави се литерарним и хагиографским карактеристикама Надгробног слова Василију Великом. Представљене су околности постанка ове беседе, као и њен садржај, након чега следи део текста о жанру надгробног слова (ἐπιτάφιος λόγος) од паганског до ранохришћанског контекста. Иако жанровски јединствена, слово Григорија Богослова и оно Григорија Ниског, брата Василија Великог који је такође беседио на исту тему, потпуно се разликују у реализацији, што је показало њихово поређење. Докторанд пружа увид и у аутопоетичке ставове Григорија Богослова, синтетишући из свих његових слова размишљања о беседништву, из којих се може видети колико је овај „хришћански Демостен” високо ценио таленат који је поседовао. Д. Дојчиновић се у оквиру овог поглавља осврће на још две теме: класицизам Григорија Богослова, тј. на његову нескривену везаност за античко наслеђе, те на могућности богословског читања Надгробног слова.

У ЗАКЉУЧКУ се доноси синтеза напред изнесеног, при чему се наглашава како Надгробно слово Василију Великом није просто једна у низу Григоријевих беседа већ по свему изузетно и самостално књижено дело, заправо житије Василија Великог. Дају се мишљења о самом преводу, и то карактеристичним елементима: преводиочевом познавању грчког језика, калкирању и грецизмима, културолошким елементима у тексту, те међусобним разликама у српскословенском тексту. На самом крају докторанд се осврће на то шта је средњовековни читалац могао добити од овог Григоријевог дела, по речима Џ. Кенедија, „вероватно највећег дела грчке реторике од Демостенове смрти”.

Посебна вредност овог рада јесте издање српскословенског текста са критичким апаратом, за чије приређивање је као основни текст послужио препис из манастира Дечани (бр. 92), уједно најстарији посведочени препис новог превода у целом словенском свету. У прилогу су дати и снимци рукописа.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација Д. Дојчиновића још више добија на значају ако се зна да на српском језику истраживања средњовековних превода Григорија Богослова до сада нису ухватила већег замаха. Изузетак је текст Ђ. Трифуновића из 1969. године, који доноси издање кратке беседе на Пасху (Or. I). Докторанд је у међувремену публикувао издања и Григоријевих слова о Макавејима (Or. XV) и Светом Кипријану (Or. XXIV), а у коауторству са др З. Витић бавио се прерадом Слова о Макавејима коју је начинио Гаврило Тројичанин. Стога се овако замишљена обрада најопширније беседе Григорија Богослова може сматрати иницијалним истраживањем које ће подстаћи обраду и осталих српскословенских текстова овог кападокијског оца.

Преглед свих беседа које докторанд доноси у трећем поглављу производ су његовог директног читања и разумевања ових текстова, а функционалност овог дела дисертације осећа се посебно у наставку истраживања, када се – сагледајући оно што су Словени изабрали да преведу од Григорија – могу уочити њихова интересовања. С тим у вези посебно привлачи пажњу чињеница да су чувене Григоријеве богословске беседе (Or. XXVII–XXXI) преведене само делимично (Or. XXVII–XXVIII) у првом таласу превођења, док нови превод није захватио ниједну. Оно на шта докторанд упућује јесте чињеница да је Надгробно слово Василију Великом преведено двапут, што је посредан сведок о његовој популарности.

Треба поменути и ауторски превод одељка о животу у Атини чувене Григоријеве аутобиографске песме *Ο σвом животу – Εἰς τὸν ἑαυτοῦ βίον* који Д. Дојчиновић даје у оквиру описа Григоријевих дела.

На неколико места докторанд даје свеже и нове увиде о питањима која су у вези са темом којом се бави. На првом месту треба поменути дефинитивно неприклањање мишљењу да је нови превод настао у бугарској средини, чему је склон већи број истраживача. Доводећи у питање једну по једну изнету тезу, од нарочитог је значаја докторандов коментар записа којег је бугарски преписивач Методије (15/16. в.) оставио на препису Октоиха, данас у власништву Синајског манастира (Sin. slav. 19). За ову прилику Д. Дојчиновић наново је издао запис, приложио његове снимке, те у коментару појаснио због чега сматра да он не може бити ваљана потврда о томе да је нови превод Григоријевих слова настао међу Бугарима. Ослањајући се и на вантекстуалне показатеље, што никако не треба занемарити, попут броја сачуваних рукописа, порекла најстаријих преписа и сл., докторанд показује како и они посредно сведоче у корист српског окружења у коме се у 14. веку јавило интересовање за поновним превођењем Григорија Богослова.

Изузетно су значајне и анализе које Д. Дојчиновић даје у вези са цитирањем Григорија Богослова у делима старих српских писаца. Тако показује да је Григоријев текст на који се позива Доментијан могао знати само преко грчког оригинала, а Теодосије вероватно користећи се и словенским и грчким текстом. Архиепископ Данило II и његов ученик цитирају исто место из Григорија Богослова. Данилов Ученик, за разлику од учитеља, навео је име кападокијског оца као извора. Али је дуго остало непознато на који се тачно текст писци позивају. Д. Дојчиновић разрешио је и ово питање, показујући како цитирају текст Прве беседе о миру (*Εἰρηνικός Α΄*, Or. VI), појашњавајући и начин на који то чине, јер у питању није директни цитат.

Окосница овог истраживања јесте рукописна традиција. Докторанд даје функционалне описе свих сачуваних српских рукописа, међу којима је и један за који предлаже нову датацију. У питању је препис из Збирке Тихомирова (бр. 7) из Сибирског огранка РАН. Досадашњи описивачи сву пажњу посветили су рашчитавању слабо видљивог броја који се односи на годину писања, занемарујући при томе директан помен игумана Неофита, који је врло кратко био на челу Хиландара. На основу тога Д. Дојчиновић сматра да постанак рукописа треба сместити на крај 1378. или у почетак 1379. године.

Докторанд је указао и на питања која остају отворена, попут стања Григоријевих беседа у оквиру шире конципираних зборника, као што су отачници. Као пример навео је врло рани препис новог превода Or. XVI забележен у мање познатом зборнику слова светих отаца из Манастира Гомионице (крај 14. или почетак 15. века). То значи да Григоријеви текстови у српскословенској традицији нису бележени искључиво у оквирима зборника који су у целости посвећени његовим словима, него се налазе и самостално, што је посебна тема.

Поређење Надгробног слова Василију Великом са оригиналним грчким текстом дало је низ занимљивих увида у технику превођења. Д. Дојчиновић напомиње, поткрепљујући примерима, да су културолошки елементи били теже преводиви од лексичких јединица, те да на тој равни у преводу може доћи до удаљавања од изворног текста. Преводиоцима одаје признање за читав низ решења за лексеме из области философије и богословља, али и филологије и реторике, за шта даје листу примера.

Најдетаљније се аутор бавио међусобним односима међу најстаријим српским преписима новог превода Надгробног слова. Нешто мање од две хиљаде забележених

примера класификовано је и систематизовано, што је изискивало изузетно познавање словенске палеографије, текстологије и српскословенског језика, те посебну филолошку стрпљивост и посвећеност. Из ове анализе јасно се види распоређивање у ову сврху проучених преписа у две групе, без примера потпуног поклапања међу рукописима. Такође је евидентно да неки од млађих преписа у односу на најстарији (Дечани 92) нуди боља текстолошка решења.

Издање српскословенског текста у складу је са устаљеном издавачком праксом, садржи богат критички апарат, по чему је јединствено у српској науци, јер нити један светоотачки текст до сада није обрађен на овај начин.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Д. Дојчиновић (2024). Идентитетска конверзија рукописних јеванђеља са подручја средњовјековне Босне. *Зборник радова са научног скупа Српски средњовјековни споменици из Босне и Хума. Проучавања Чајничког јеванђеља*. Сарајево, Бања Лука: Митрополија дабробосанска, Академија наука и умјетности Републике Српске [у штампи].
2. Д. Дојчиновић (2024). Слово о Кипријану (Ог. XXIV) Григорија Богослова према препису монаха Јефрема из 1351. године. *Многолетна писања сабрамо у једно : тематски зборник посвећен професору Драгиши Бојовићу*. Ниш: Центар за црквене студије, 221–243.
3. Д. Дојчиновић (2022). Српски пословно-правни документи у старој серији Гласника Земаљског музеја (1889–1943). *Српске повеље средњовјековне Босне и Хума (историјски, теолошки, књижевни и језички аспекти)*. Бања Лука: Филолошки факултет, 201–218.
4. Д. Дојчиновић (2022). Гатарске врсте громовник и коледар у препису манастира Гомионице. *Насљеђе и идентитет(и)*. Бања Лука: Универзитет у Бањој Луци, Филолошки факултет, 281–305.
5. D. Dojčinović, P. Dragutinović (2021). The Serbian Slavonic Tradition of the Biblical Аросуѣа: An Overview Regarding their Status. *ANNALI di storia dell'esegesi*, 2 (38), 369–386.
6. Д. Дојчиновић (2021). Небиблијски текстови Хваловог зборника. *Српско писано насљеђе и историја средњовјековне Босне, Хума и Травуније*. Бања Лука, Источно Сарајево: Универзитет у Бањој Луци, Филолошки факултет, Филозофски факултет; Универзитет у Источном Сарајеву: Филозофски факултет, 439–459.
7. Д. Дојчиновић (2020). Јован Мутић, пјеснички параноик. *Нова Стварност*, 1, 131–141.
8. З. Витић, Д. Дојчиновић (2020). Две српскословенске скраћене верзије Житија Светог Саве Кирила Скитополског. *Црквене студије / Church Studies*, 17, 295–305.
9. Д. Дојчиновић (2020). Српскословенска Књига о Рути: однос према грчком тексту. *Богословље*, 78/2, 36–52.
10. З. Витић, Д. Дојчиновић (2019). Слово о Макавејима Григорија Богослова у преради Гаврила Тројичанина. *Зборник Матице српске за књижевност и језик*, 67/1, 107–122.

11. Д. Дојчиновић, З. Никитовић (2019). Повелја бана Кулина (1189). *Прилози настави српског језика и књижевности*, VIII, 183–185.
12. Д. Дојчиновић (2019). Свети Сава као писац и наставни приступ његовом дјелу. *Прилози настави српског језика и књижевности*, VIII, 113–129.
13. Д. Дојчиновић (2018). Сава као наставник: ареопагитско читање Доментијана (I). *Средњи век у српској науци, историји, књижевности и уметности IX*. Деспотовац, Београд: Народна библиотека „Ресавска школа”, Институт за српски језик САНУ, 87–92.
14. Д. Дојчиновић (2017). Зашто је Владислав Граматик преписао Житије Светог Тирила? *Српско језичко и књижевно наслеђе на простору данашње Црне Горе и српски језик данас*. Подгорица, Нови Сад, Бања Лука: Матица српска – Друштво чланова у Црној Гори, Матица српска, Матица српска – Друштво чланова Матице српске у Републици Српској, 573–581.
15. Д. Дојчиновић (2017). Слово о Макавејима Григорија Назијанског према препису монаха Јефрема из 1351. године. *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор*, LXXXIII, 143–156.
16. Д. Дојчиновић (2017). Филоксенија у српској средњовјековној хагиографији и њени извори. *Годишњак катедре за српску књижевност са јужнословенским књижевностима*, 191–202.
17. Д. Дојчиновић (2017). Књижевноисторијски контекст старе српске писмености у Босни и Херцеговини. *Књижевна историја*, 161, 9–29.
18. Д. Дојчиновић (2017). Средњовјековни кодекс и његов живот према старим српским записима. *Октоих*, VII/8, 61–71.

Засебна издања

19. Д. Дојчиновић (2017). Архиепископ Данило II, *Житије краљице Јелене* (приредио Данијел Дојчиновић). Градац: Манастир Градац.

Одреднице

20. Д. Дојчиновић (2024). Манојло Грк. *Енциклопедија Републике Српске 6*. Бања Лука: Академија наука и умјетности Републике Српске [у штампи].
21. Д. Дојчиновић (2024). Манојлово четворојеванђеље. *Енциклопедија Републике Српске 6*. Бања Лука: Академија наука и умјетности Републике Српске [у штампи].
22. Д. Дојчиновић (2024). Минеј. *Енциклопедија Републике Српске 6*. Бања Лука: Академија наука и умјетности Републике Српске [у штампи].
23. Д. Дојчиновић (2024). Мирослављево јеванђеље. *Енциклопедија Републике Српске 6*. Бања Лука: Академија наука и умјетности Републике Српске [у штампи].
24. Д. Дојчиновић (2023). Млетачки зборник. *Енциклопедија Републике Српске 6*. Бања Лука: Академија наука и умјетности Републике Српске [у штампи].
25. Д. Дојчиновић (2023). Лазар [Бугарин]. *Енциклопедија Републике Српске 5*. Бања Лука: Академија наука и умјетности Републике Српске, 720.
26. Д. Дојчиновић (2018). Савремени српски преводи [Библије]. *Лексикон библијске егзегезе*. Београд: Православни богословски факултет Универзитета у Београду, Библијски институт; Службени гласник, 381–383.

27. Д. Дојчиновић (2018). Нови историзам. *Лексикон библијске егзегезе*. Београд: Православни богословски факултет, Библијски институт; Службени гласник, 277–279.
28. Д. Дојчиновић (2017). Аверкије. *Енциклопедија Републике Српске 1*. Бања Лука: Академија наука и умјетности Републике Српске, 26.

Прикази

29. Д. Дојчиновић (2023). Бово од Антона по други пут међу Србима. *Верзал*, 2, 216–219.
30. Д. Дојчиновић (2019). Српско писано наслеђе и историја средњовјековне Босне и Хума. *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, LXII/2, 263–271.
31. Д. Дојчиновић (2017). Ка средњем веку: Милојевић, Снежана (2017). Од премудрих чула. Огледи о старој српској књижевности. Ниш: Међународни центар за православне студије. *Филолог*, 17, 731–733.

VII ЗАКЉУЧЦИ, ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Истраживање проведено у оквиру ове дисертације указује и на следеће:

1. Увид у општесловенску рукописну традицију потврђује велику популарност и читаност Григорија Богослова међу Словенима, какав је случај и са српском средином. Поред великог броја преписа, сведочанство су и два превода. Познато је да су поједини српски великаши у својим библиотекама имали дела овог аутора.
2. Ученији Срби у средњем веку Григорија Богослова познавали су према поменутиим преводима, али и директно, према грчком тексту.
3. Нови превод по свему судећи настао је у српским крајевима. То нужно не мора бити ужа територија Рашке, већ шири појас који је обухватао територије у којима се словенска култура директно мешала са грчком, попут Серске области. Преводаца је познавао елементе грчке културе о којима тешко да је могао довољно научити у Рашкој.
4. Најстарији препис новог превода је српски, а највише зборника који га садрже су српски. Код Срба није сачуван траг старог превода, који је међу Бугарима доминантан.
5. Могло је бити и више преводаца Григоријевих беседа. Превод Надгробног слова Василију Великом указује на доброг znalца грчког језика, који се чак више држи грчког текста у погледу синтаксе неголи старији словенски превод. То је и иначе одлика српских преводаца 14. века.
6. Грецизми су у преводу минимални, а њиховом неутралисању допринео је процес калкирања, који је веома продуктиван. Тиме је обогаћен не само оновремени српски књижевни језик, већ и српска култура, будући да Григорије Богослов

помиње читав низ ужестручних термина везаних за реторику, богословље, филологију и философију.

7. Варијанте Надгробног слова указују на јединствен превод у српским преписима, а различитенија нису међусобно толико удаљила текстове да би се могло говорити о постојању више редакција.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

На основу *Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду* и налаза у извештају из програма „iThenticate”, којим је извршена провера оригиналности докторске дисертације **„Надгробно слово Василију Великом Григорија Назијанског (Богослова): нови превод према најстаријим српским преписима”** аутора мср Данијела М. Дојчиновића, констатујемо да утврђено подударње текста износи 6%. Овај степен подударности последица је цитата, личних имена, библиографских података о коришћеној литератури, тзв. општих места и података, као и претходно публикованих резултата докторандових истраживања, који су проистекли из његове дисертације, што је у складу је са Чланом 9. *Правилника*.

На основу изнетог, а у складу са ставом 2 Члана 8. *Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду*, изјављујемо да извештај указује на оригиналност докторске дисертације, те се прописани поступак припреме за њену одбрану може наставити.

IX ПРЕДЛОГ

Комисија предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да прихвати позитивну оцену докторске дисертације коју је **мастер Данијел М. Дојчиновић** предао под насловом **„Надгробно слово Василију Великом Григорија Назијанског (Богослова): нови превод према најстаријим српским преписима”** и да кандидата позове на усмену одбрану пред овом Комисијом.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

др Ирена Шпадијер, редовни професор
(председник Комисије)

др Светлана Томин, редовни професор

др Драгиша Бојовић, редовни професор